

Raport de monitorizare

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

1 octombrie – 31 decembrie 2017

Raportul de monitorizare este realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent în calitate de partener în cadrul proiectului „Mass-media în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova” (MEDIA-M), finanțat de USAID și implementat de Internews. Proiectul MEDIA-M își propune să promoveze dezvoltarea unei presei independente și profesioniste în Moldova, oferindu-le cetățenilor acces la o diversitate de perspective și contribuind la formarea unui sector media mai rezistent la presiuni politice și financiare.

INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 octombrie – 31 decembrie 2017, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a monitorizat 12 instituții media – portaluri de știri și posturi TV – pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. A fost analizat modul în care acestea reflectă evenimentele de interes public din domeniul politicii, economiei, politicii externe și altele, și dacă respectă normele profesionale și etice, precum verificarea informațiilor din câteva surse, pluralismul de opinii, asigurarea echilibrului în cazul știrilor conflictuale etc. Astfel, raportarea la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis identificarea unor procedee și tehnici de manipulare informațională.

La baza analizei a fost pusă premisa că știrile sunt principalul produs mediatic din care oamenii se informează asupra actualităților în viața lor de zi cu zi. De aceea, indiferent de opiniile proprietarilor redacțiilor în chestiuni politice sau economice, știrile trebuie să conțină în exclusivitate fapte și nu opinii ale jurnaliștilor, trebuie scrise într-un limbaj neutru și accesibil, și să reflecte cât mai fidel realitatea, cu respectarea echilibrului surselor.

Scopul monitorizării:

Monitorizarea s-a făcut cu scopul de a stabili dacă mass-media, în abordarea subiectelor de interes public, respectă deontologia profesională și folosește tehnici de manipulare. Mai cu seamă, am urmărit să identificăm greșelile comise de jurnaliști (cu intenție sau fără) la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele de monitorizare să aibă un rol instructiv. Un alt scop este să contribuim la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce moduri presa poate manipula și să poată distinge între un produs jurnalistic manipulator și altul care reflectă echidistant realitatea.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate:

- Aria de acoperire – națională;
- Limba – română și rusă;
- Impactul – tirajul și auditoriul.

Audiovizual: Publika TV (știri de pe Publika.md), Prime TV, Canal 2, Jurnal TV, Accent TV, RTR Moldova (buletinele de știri produse în Republica Moldova), NTV Moldova.

Presa online: Ziarulnațional.md, Noi.md, Gagauzinfo.md, Sputnik.md, Deschide.md.

Metodologie:

Au fost selectate evenimentele din domeniile politic, economic și social de interes public major care au avut loc în perioada monitorizării și a fost analizată modalitatea în care aceste evenimente au fost reflectate în media. Au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor pentru reflectare, corectitudinea citării surselor și tonalitatea expunerii prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor și recomandărilor în domeniul presei responsabile și de calitate², dar și a noțiunilor de **manipulare** și **propagandă**, așa cum sunt definite acestea în Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: *„Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune, care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin **manipulare** nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inculcarea unei înțelegeri convenabile, recurgându-se la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele emoționale non-raționale”*.

Propaganda: *„Activitatea sistematică de transmite, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel încât să ducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”*.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 octombrie 2017 – 31 decembrie 2017 au fost:

- Sistarea finanțării Uniunii Europene (UE) în sectorul justiției din Republica Moldova (11 octombrie 2017);
- Numirea lui Eugen Sturza în funcția de Ministru al Apărării în Guvernul Republicii Moldova (24 octombrie 2017);
- Interviuul lui Vitalie Proca acordat postului Jurnal TV (2 noiembrie);
- Al V-lea Summit al Parteneriatului Estic (PaE) și semnarea Acordului privind Asistența Macrofinanciară (AMF) de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE (22-24 noiembrie 2017);
- Deschiderea Biroului de Legătură al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) în Republica Moldova (8 decembrie 2017).

---

¹ Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332., p. 457.

<http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

I. TRĂSĂTURI GENERALE

Datele monitorizării relevă faptul că jurnaliștii de la unele instituții media monitorizate continuă să scrie știrile comițând abateri de la normele deontologice. Au fost identificate atât elemente caracteristice practicilor de propagandă și manipulare informațională, cât și încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului:

Etichetarea – [Prime TV](#), [Publika TV](#), [Canal 2](#) (în știrea despre interviul lui Vitalie Proca acordat postului Jurnal TV); [NTV Moldova](#) și [Accent TV](#) (în știrea despre numirea lui Eugen Sturza în funcția de Ministru al Apărării);

Omisiuni în edițiile de știri – [NTV Moldova](#), [Accent TV](#) și [Jurnal TV](#) (la subiectul despre deschiderea Biroului de Legătura NATO în Republica Moldova);

Prezentarea selectivă a faptelor, opiniilor și declarațiilor – [NTV Moldova](#) (în știrea despre al V-lea Summit al PaE și semnarea Acordului privind AMF de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE); [Accent TV](#), [RTR Moldova](#) și [Jurnal TV](#) (în știrea despre deschiderea Biroului de Legătură NATO la Chișinău);

Lipsa dreptului la replică – [NTV Moldova](#) (în știrea despre sistarea finanțării UE în sectorul justiției din Republica Moldova); [Jurnal TV](#) (în știrea despre interviul lui Vitalie Proca acordat postului Jurnal TV); [Prime TV](#) (în știrea despre al V-lea Summit al PaE și semnarea Acordului privind AMF de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE);

Amestec dintre fapte și opinii – [Sputnik.md](#) și [Accent TV](#) (în știrea despre numirea lui Eugen Sturza în funcția de Ministru al Apărării); [NTV Moldova](#) și [Sputnik.md](#) (în știrea despre al V-lea Summit al PaE și semnarea Acordului privind AMF de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE);

Trimitere la surse imposibil de verificat – [Prime TV](#) (în știrea despre sistarea finanțării UE în sectorul justiției din Republica Moldova); [NTV Moldova](#) (în știrea despre deschiderea Biroului de Legătură NATO la Chișinău);

Răspândirea unei informații sau declarații false – [NTV Moldova](#) și [Accent TV](#) (în știrea despre numirea lui Eugen Sturza în funcția de Ministru al Apărării); [Canal 2](#) (în știrea despre al V-lea Summit al PaE și semnarea Acordului privind AMF de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE);

Generalizarea – [Prime TV](#) (în știrea despre al V-lea Summit al PaE și semnarea Acordului privind AMF de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE); [NTV Moldova](#) (în știrea despre deschiderea Biroului de Legătură NATO la Chișinău);

Sugestia – [Publika TV](#) și [Prime TV](#) (în știrea despre sistarea finanțării UE în sectorul justiției din Republica Moldova); [Accent TV](#) (în știrea despre deschiderea Biroului de Legătură NATO la Chișinău);

Tehnica dușmanului (intern și/sau extern) – [NTV Moldova](#) și [Accent TV](#) (în știrea despre deschiderea Biroului de Legătură NATO la Chișinău); [Prime TV](#) (în știrea despre sistarea finanțării UE în sectorul justiției din Republica Moldova);

Tehnica informației prioritare – [Accent TV](#) și [NTV Moldova](#) (în știrea despre al V-lea Summit al PaE și semnarea Acordului privind AMF de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE); [Publika TV](#) (în știrea despre sistarea finanțării UE în sectorul justiției din Republica Moldova).

II. ANALIZA DATELOR

Subiectul 1. Sistarea finanțării Uniunii Europene în sectorul justiției din Republica Moldova (11 octombrie 2017)⁴.

La 11 octombrie 2017, Delegația UE în Republica Moldova, într-un comunicat de presă, anunța că nu va mai transfera ultima tranșă de 28 milioane euro pentru bugetul de stat moldovean, destinată susținerii reformelor în sectorul justiției. Potrivit anunțului oficial, suspendarea finanțării în sectorul justiției se datorează „...angajamentului insuficient pentru a implementa reforme în sectorul justiției în anii 2014 și 2015. Cu alocarea insuficientă a fondurilor și a personalului, reformele necesare nu au fost implementate. Ca rezultat, progresul înregistrat nu a fost suficient”. S-a menționat, de asemenea, că autoritățile țării nu au îndeplinit condițiile UE pentru a beneficia de acest ultim transfer în cadrul programului de reformă a justiției.

La **Prime TV**, în principalul buletin de știri de la ora 21.00, știrea privind suspendarea finanțării UE pentru sectorul justiției a fost reflectată tendențios, utilizându-se mai multe elemente de manipulare informațională și încălcarea principiilor Codului Deontologic al Jurnalistului. Printre acestea se numără **etichetarea**, care a venit la pachet cu **tehnica „șapului ispășitor”**, unde Partidul Liberal Democrat din Republica Moldova (PLDM) este prezentat drept entitatea responsabilă de această problemă, în timp ce Partidul Democrat din Republica Moldova (PDM) apare drept partidul care o va rezolva. **Prime TV nu a oferit dreptul la replică celor care au fost vizați direct în știre** (PLDM în acest caz). Jurnaliștii acestei instituții media au făcut trimitere în știre **la surse imposibil de verificat** – „...acum o oră, actualul Ministru al Justiției, Vladimir Cebotari, a postat pe pagina oficială de Facebook, în care anunță că restanțele din perioada 2014-2015 au fost înlăturate în 2016-2017, iar **dovadă sunt rapoartele oficiale**”. În același timp, nu au fost nominalizate exact rapoartele la care s-a făcut referință și au fost **prezentate tendențios rezultatele sondajelor de opinie**, cumulând două categorii de date (cetățenii aveau foarte multă încredere în justiție + oarecare încredere) în una singură (încrederea generală).

Știrea la **Publika TV** a avut același conținut ca și la **Prime TV** și, implicit, același mod de prezentare. Jurnaliștii de la această instituție media au mai făcut uz de **tehnica informației prioritare** când au venit în prim-plan cu o informație că **PLDM** ar purta vina sistării suportului UE pentru justiție, pentru ca ulterior să menționeze despre **autorități** în general. Astfel, consumatorul media a acceptat întâi de toate informația primară, și, chiar dacă ulterior apare informația suplimentară (cea veridică), subconștientul telespectatorului nu mai face efortul de a prinde această nuanțare⁵. Ca și **Prime TV, Publika TV nu a oferit celor vizați dreptul la replică**: „Moldova a ratat 28 de milioane de euro pentru lipsa de reforme în domeniul justiției în special în perioada 2014-2015, când

⁴ Mediaticritica.md, “Studiu de caz. Sistarea finanțării UE în sectorului justiției”, 28 decembrie 2017, <http://mediaticritica.md/ro/studiu-de-caz-sistarea-finantarii-ue-sectorului-justitiei/>.

⁵ Ion Bunduchi, „ABC-ul tehnicilor de manipulare”, 25 mai 2016, <http://mediaticritica.md/ro/abc-ul-tehnicilor-de-manipulare/>.

Ministerul Justiției a fost condus de PLDM. Despre acest lucru a anunțat, astăzi, delegația UE din Moldova printr-un comunicat de presă”.

NTV Moldova și **Accent TV** au prezentat **unilateral** și **dezechilibrat** subiectul monitorizat. A fost menționată informația generală din comunicatul oficial al UE privind sistarea finanțării în sectorului justiției. S-a alocat spațiu exclusiv opiniilor deputaților Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), ignorându-se în totalitate opinia autorităților și/sau a Guvernului. Reporterul l-a citat pe Vasile Bolea, deputat socialist, care a acuzat direct autoritățile „*care cheltuie ineficient banii obținuți de la această structură [UE]*”, **neacordând** acestora din urmă **dreptul la replică**.

Jurnal TV a reflectat relativ echilibrat și obiectiv informația. Totuși, într-una din situații jurnaliștii instituției au **amestecat faptele cu opinii personale**: „...*Ministerul Justiției nu s-a arătat deranjat de faptul că sectorul pe care îl conduce a rămas fără 28 milioane Euro*”.

RTR Moldova și a **Gagauzinfo.md** au reflectat subiectul exclusiv în baza comunicatului oficial al UE, fără a cita și alte surse. **Ziarulnațional.md**, **Noi.md** și **Deschide.md** au reflectat obiectiv și echilibrat evenimentul, pe parcursul a mai multe zile (11, 12, 13 și 17 octombrie).

Canal 2 și **Sputnik.md** au omis în știrile lor acest subiect.

Subiectul 2. Numirea lui Eugen Sturza în funcția de Ministru al Apărării în Guvernul Republicii Moldova (24 octombrie 2017)⁶.

În luna septembrie, prim-ministrul Pavel Filip a propus în două rânduri candidatura lui Eugen Sturza – vice-președintele Partidului Popular European din Republica Moldova (PPEM) – la funcția de Ministru al Apărării, rămasă vacantă din decembrie 2016. Propunerea a fost respinsă de președintele țării, Igor Dodon. Ulterior, executivul s-a adresat Curții Constituționale (CC) pentru elucidarea situației, iar la 19 octombrie, CC a stabilit că este posibil interimatul funcției de președinte pentru un anumit caz concret. Interimat care, în astfel de cazuri, urmează a fi exercitat de președintele Parlamentului sau prim-ministrul țării. Ca rezultat, la 24 octombrie 2017, Eugen Sturza este investit în funcția de Ministru al Apărării, decretul fiind semnat de Andrian Candu, care a și executat temporar interimatul funcției de șef al statului.

Data fiind complexitatea și desfășurarea în timp a subiectului de presă, acesta a fost monitorizat pe parcursul mai multor zile. Astfel, instituțiile media au reflectat știrea și evenimentele respective în zilele de 17, 19, 20, 23, 24 și 26 octombrie 2017.

---

⁶ Mediacritica.md, “Studiu de caz. Numirea lui Eugen Sturza în funcția de Ministru al Apărării în Guvernul Republicii Moldova”, 26 decembrie 2017, <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-numirea-lui-eugen-sturza-functia-de-ministru-al-apararii-guvernul-republicii-moldova/>.

Majoritatea instituțiilor media au reflectat evenimentul în general echidistant, cu câteva mici excepții (**Accent TV** și **NTV Moldova**). Cele mai active instituții media în reflectarea subiectului au fost cele online: **Ziarulnațional.md** – cu peste 20 știri/articole, **Noi.md** – cu peste 15 știri/articole publicate, **Dechide.md** – cu peste 10 știri/articole publicate. Evenimentul a scos în prim plan preferințele politice în cazul instituțiilor media din două tabere diferite: pe de o parte, cele asociate cu PSRM – **Accent TV**, **NTV Moldova** și **Sputnik.md**; și pe de altă parte, canalele asociate cu PDM – **Prime TV**, **Publika TV** și **Canal 2**.

NTV Moldova și (mai ales) **Accent TV** au reflectat evenimentul tendențios, susținând teza că președintele Igor Dodon are dreptate și că ar fi aproape intimidat de executivul și legislativul țării, „*care slujesc interesele PDM și ale oligarhului Vladimir Plahotniuc*”. Totodată, au recurs la **prezentarea și tirajarea informațiilor false**, promovând ideea potrivit căreia Eugen Sturza este reprezentatul PDM și nu al PPEM la funcția de Ministru al Apărării. Majoritatea știrilor **NTV Moldova** și **Accent TV** au inclus doar declarațiile președintelui țării. Astfel, **nu a fost respectat echilibrul surselor**. În aproximativ 80% din toate știrile referitoare la eveniment a figurat Igor Dodon (direct sau indirect), fiind pus exclusiv în lumină pozitivă. Ambele instituții media au făcut uz de **etichetări** și **calificative denigratoare** la adresa lui Eugen Sturza: „*neprofesionalism*”, „*incompența*” și „*lipsa experienței*”, „*reformator de birou*”, „*candidatul lui Vlad Plahotniuc*”. Totodată, **Accent TV** a recurs la **distorsionarea unor declarații**. Spre exemplu, Andrian Candu a menționat că „*...Eugen Sturza s-a născut în armată. Tatăl lui este militar de profesie și Sturza... el se juca printre blindate și tancuri*”, iar **Accent TV** – fără a verifica declarația lui Andrian Candu și modul de transmitere a acesteia – l-a citat pe Igor Dodon, care a declarat că „*... Eugen Sturza se juca cu tancurile*”.

Accent TV și **Sputnik.md** au recurs la tehnica **amestecului faptelor și opiniilor**, contrar normelor deontologice: „*...Tot el va primi jurământul nou-numitului Ministru al Apărării, care are cunoștințe foarte vagi despre armata națională în special și apărare în general*” (**Accent TV**); „*Însă autoritatea de jurisdicție constituțională nu a soluționat, din câte se pare, și problema legată de ceremonia de depunere a jurământului... este cazul să ne așteptăm că tot în prezența spicherului va avea loc depunerea jurământului de către Eugen Sturza*” (**Sputnik.md**).

Prime TV, **Publika TV** și **Canal 2** au prezentat evenimentul ca pe un joc și/sau o victorie a Parlamentului și a Guvernului, reprezentate de Andrian Candu și Pavel Filip, asupra Președinției reprezentate de Igor Dodon („*Lovitură sub centură pentru președintele Dodon*”, **Canal 2**, 18 octombrie; „*Intrigile din jurul fotoliului de Ministru al Apărării s-au încheiat*”, **Canal 2**, 24 octombrie). În majoritatea cazurilor, atât spicherul, cât și prim-ministrul au fost prezentați într-o lumină pozitivă („*În apărarea judecătorilor a sărit președintele Parlamentului, Andrian Candu*”, **Canal 2**, 19 octombrie) fiind citați direct; în timp ce Igor Dodon a fost prezentat într-o lumină negativă („*Igor Dodon amenință că se va răzbuna pe magistrații înaltei curți...*”, **Canal 2**, 18 octombrie) fiind parafrizat sau chiar ignorat, chiar dacă era vizat direct în știri.

Jurnal TV a transmis **un mesaj fals**, pe care l-a tirajat aproape în toate știrile referitoare la subiectul analizat. Astfel, postul a prezentat candidatura lui Eugen Sturza la Ministerul Apărării drept una „propusă de PD”, dar nu de PPEM. **RTR Moldova** și **Gagauzinfo.md** au difuzat/publicat știri la subiect care nu au inclus abateri de la normele de scriere a știrilor.

Subiectul 3. Interviuul lui Vitalie Proca acordat televiziunii Jurnal TV (2 noiembrie 2017)⁷.

La 2 noiembrie Jurnal TV a difuzat un interviu în exclusivitate cu condamnatul la 21 de ani și 8 luni de închisoare pentru omor, Vitalie Proca din penitenciarul Jilava, România. Acesta a venit cu acuzații la adresa liderului PDM, Vlad Plahotniuc, declarând că el ar fi fost cel care a comandat asasinarea lui Gherman Gorbunțov. Pe de altă parte, Procuratura Combaterii Criminalității Organizate și Cauze Speciale (PC COCS) și organele de forță au pe rol un dosar în care este examinată ipoteza că cel care a comandat omorul ar fi fost liderul Partidul politic “Partidul Nostru” (PPPN), Renato Usatfi.

Perioada de monitorizare a subiectului a cuprins ziua de 3 noiembrie – ziua imediat următoare interviului lui Vitalie Proca – precum și 7 noiembrie, ziua în care liderul PDM, Vlad Plahotniuc – acuzat direct în acest interviu – a făcut declarații pentru presă pe marginea acestui interviu și a acuzațiilor aduse de Vitalie Proca.

La **Jurnal TV**, ediția din 3 noiembrie a principalului buletin de știri a fost dominată de materialele realizate în baza interviului respectiv. Conținutul știrilor derivate din acesta a constituit 28 de minute, ceea ce a reprezentat 70% din volumul total al buletinului informativ. Prima știre a buletinului a durat 10 minute și a inclus un montaj

al celor mai importante declarații făcute de Vitalie Proca. **Jurnal TV nu a oferit dreptul la replică** persoanelor vizate în știre și/sau **a folosit selectiv unele declarații/surse**. De asemenea, reporterii de la **Jurnal TV** au **amestecat faptele cu opinii personale**: „După învinuirile aduse liderului PDM de către Vitalie Proca, în loc să investigheze declarațiile făcute de acesta, autoritățile nu fac decât să respingă sau să nu comenteze acuzațiile. **Mai rău, unii oficiali ne-au acuzat că i-am fi sugerat persoanei intervievate ce nume să ofere în interviu**”.

Prime TV, Publika TV și Canal 2 au prezentat subiectul similar și au avut același mod de abordare. Accentul a fost pus pe ideea că informația oferită de Vitalie Proca este una falsă. Pentru a susține această teză, instituțiile media au căutat să dezmință, una câte una, toate acuzațiile, astfel încât au căutat și interviuat toate persoanele menționate de către Vitalie Proca în interviul său. Toate cele trei televiziuni au folosit pe larg **etichetările** (a se vedea Tabelul 1) și au făcut uz de **amestecul faptelor cu opiniile**: „Deranjat de întrebările jurnaliștilor, **Usatfi a încercat să intimideze presa incomodă...**

⁷ Mediacritica.md, “Studiu de caz. Interviuul lui Vitalie Proca acordat televiziunii Jurnal TV”, 10 ianuarie 2018, <http://mediacritica.md/ro/studiu-de-caz-interviul-lui-vitalie-proca-acordat-televiziunii-jurnal-tv/>.

” (Canal 2); „Scopul lui Renato Usatîi se pare ca este să șteargă urmele și să indice alt comanditar al tentativei de omor de care este acuzat” (Publika TV). Prime TV a folosit tehnica numită **transferul de imagine** (în acest caz, NEGATIVĂ) de la o persoană către o altă persoană, printr-un colaj foto (Igor Dodon, Maia Sandu și Vitalie Proca) prin care:

- a încercat să sugereze ideea potrivit căreia Maia Sandu și Igor Dodon iau apărarea unui condamnat pentru tentative de omor;
- a încercat să echivaleze imaginea celor doi politicieni cu cea a unei persoane condamnate pentru tentative de omor, inducându-i consumatorului media ideea că Maia Sandu și Igor Dodon ar face parte din aceeași categorie de oameni.

Totodată, chiar dacă au fost vizați în știre, **Igor Dodon și Maia Sandu nu au fost solicitați pentru a li se oferi dreptul la replică**. Niciuna din cele 3 televiziuni (Prime TV, Publika TV și Canal 2) nu a difuzat imagini din interviul propriu-zis al lui Vitalie Proca, rezumându-se doar la citarea și/sau parafrizarea declarațiilor acestuia.

Apelativele prin care au fost identificate principalele personaje ale știrii

	Jurnal TV	Prime TV	Publika TV	Canal 2	Ziarulnațional.md
Vitalie Proca	Killer, Deținut	Killer, Criminal, Ucigaș	Killer, Criminal, Ucigaș, Asasin	Killer, Ucigaș,	Interlop,
Vlad Plahotniuc	Oligarh, Șeful PD, Lider PD	Liderul PD,	Liderul PD, Președinte PD	Liderul PD,	Liderul PD
Renato Usatîi	-	Penal, Fugar	Penal, Fugar	Penal, Fugar	-
Gherman Gorbunțov	Bancher	Bancher	Bancher rus, Om de afaceri	Bancher	„Bancherul Negru”, Bancher
Victor și Viorel Țopa	-	Penali, Fugari, Condamnați	Penali, Fugari	Penali, Fugari	-

[RTR Moldova](#) a reflectat atât informația privind interviul lui Vitalie Proca, cât și declarațiile din briefingul de presă al lui Vlad Plahotniuc. Ambele au fost reflectate echidistant, oferindu-se timpi de emisie și dreptul la replică tuturor părților implicate. [Ziarulnațional.md](#) a reflectat obiectiv și echidistant informația în legătură cu subiectul monitorizat. Tuturor părților, instituțiilor și persoanelor vizate/implicate li s-a oferit dreptul la replică. Totuși, ca și alte instituții media, [Ziarulnațional.md](#) a folosit **etichetările**.

Portalul [Noi.md](#) și [Gagauzinfo.md](#) au publicat câte o singură știre care s-a bazat pe declarațiile lui Vlad Plahotniuc din briefingul de presă. [Deschide.md](#) și [Sputnik.md](#), precum și posturile de televiziune [NTV Moldova](#) și [Accent TV](#) nu au reflectat acest subiect.

Subiectul 4. Al V-lea Summit al Parteneriatului Estic și semnarea acordului privind asistența macrofinanciară de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de Uniunea Europeană (22-24 noiembrie 2017)⁸.

Cel de-al V-lea Summit al Parteneriatului Estic (PaE) a avut loc la Bruxelles pe 24 noiembrie 2017. Evenimentul a marcat realizările din ultimii doi ani în cadrul relațiilor UE cu țările PaE și pregătirea implementării, până în 2020, a 20 de acțiuni concrete care vor aduce beneficii tangibile pentru cetățeni. Premierul Republicii Moldova, Pavel Filip, a participat la Summit însoțit de mai mulți demnitari. În cadrul vizitei sale, acesta a avut mai multe întruniri cu oficiali europeni, printre care Federica Mogherini, Înalțul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate; Johannes Hahn, Comisar european pentru Politică de Vecinătate și Negocieri de Extindere; precum și alți șefi de stat și de guverne. Pe 23 noiembrie, la Bruxelles, a fost semnat și Memorandumul privind asistența macrofinanciară pentru Republica Moldova din partea UE. Acesta prevede oferirea a 40 milioane de euro sub formă de grant și a altor 60 milioane de euro sub formă de împrumut. Baniile vor fi oferite în trei tranșe în anul 2018, în funcție de progresele înregistrate în realizarea celor 28 de condiții puse de UE, care se referă la buna guvernare în sectorul public, buna guvernare în sectorul financiar, lupta împotriva corupției și împotriva spălării banilor, reforme în sectorul energetic, mediul de afaceri și implementarea acordului aprofundat și cuprinzător de liber schimb dintre Republica Moldova și UE.

Pentru a avea un tablou cât mai complet în privința subiectului, a fost analizat conținutul și informația publicată și/sau difuzată de instituțiile media monitorizate pe parcursul perioadei 22-27 noiembrie 2017. Cantitativ, pe parcursul celor 6 zile de monitorizare cele mai multe știri și informații la acest subiect au fost publicate/difuzate de **Ziarul Național** (10), **Deschide.md** (9) și **Publika TV** (9). Au existat de asemenea și instituții media care au ignorat subiectul dat (**Gagauzinfo.md**). Din punct de vedere calitativ, unele instituții media au reflectat evenimentul într-un context exclusiv pozitiv (**Prime TV**, **Publika TV**, **Canal 2**), altele – în context exclusiv negativ (**Accent TV**) sau parțial negativ (**Jurnal TV**), iar câteva instituții media au avut o abordare neutră și echidistantă (**Noi.md**, **Ziarul Național**).

Chiar dacă Summitul PaE a fost unul din cele mai importante subiecte la nivel național în săptămâna 19-26 noiembrie 2017, televiziunea [NTV Moldova](#) a ignorat evenimentul propriu-zis. Totuși, ulterior, la câteva zile de la consumarea evenimentului, **NTV Moldova** a difuzat o știre care conținea exclusiv comentariile și declarațiile președintelui Igor Dodon referitor la rezultatele acestui

---

⁸ Mediaticritica.md, “Studiu de caz. Al V-lea Summit al Parteneriatului Estic și semnarea acordului privind asistența macrofinanciară de 100 milioane euro, care va fi acordată Republicii Moldova de UE”, 19 ianuarie 2018, <http://mediaticritica.md/ro/studiu-de-caz-al-v-lea-summit-al-parteneriatului-estic-si-semnarea-acordului-privind-asistenta-macrofinanciara-de-100-milioane-euro-care-va-fi-acordata-republicii-moldova-de-ue/>.

eveniment. Totodată, **NTV Moldova a omis** să menționeze despre semnarea memorandumului privind AMF de 100 milioane euro. Printre alte elemente manipulatorii, NTV Moldova a mai folosit **tehnica multiplicării unei opinii personale, cu scopul impunerii opiniei drept fapt/adevăr:** „*Integrarea Europeană este o iluzie*”, idee repetată de prezentatoare, de reporter și de singura sursă a știrii, Igor Dodon. De asemenea, au fost **amestecate faptele cu opiniile:** „*Cât privește aderarea RM la UE, Pavel Filip nu prea a avut ce să spună. A precizat doar că PaE nu oferă nicio perspectivă de aderare la spațiul european*”.

Accent TV a prezentat evenimentul într-un context exclusiv negativ. Televiziunea a făcut uz de **tehnica informației prioritare**, difuzând prima știre în baza opiniilor unor analiști politici exprimate în cadrul unei emisiuni. În această știre, jurnaliștii au menționat că „...*este posibil să uităm de viitorul european al Moldovei și al altor țări din PaE. Declarațiile au fost făcute de către comisarul european pentru extindere și politică de vecinătate, Johannes Hahn. Totuși, autoritățile moldovenești încearcă să inducă în eroare populația, declarând despre succesul țării noastre în procesul de reformă și integrare europeană*”. Abia într-o altă știre, difuzată mai spre sfârșitul jurnalului, s-a menționat ce este de fapt Summitul PaE și în ce a constat cea de-a V-a ediție. Astfel, consumatorului media i s-au comunicat mai întâi niște opinii – **în mare parte negative** – despre tematica Summitului PaE și doar ulterior i s-a prezentat informația factologică. Într-o altă știre, **Accent TV nu a acordat dreptul la replică** instituției vizate (Guvernul/Prim-Ministrul). Accent TV a prezentat UE, ca instituție, într-un context exclusiv negativ, utilizând **tehnica dușmanului extern** și sugerând oarecum că aceasta ar fi vinovată de problemele și provocările interne ale Republicii Moldova.

Sputnik.md a prezentat informația la acest subiect neutru și obiectiv în unele știri, însă tendențios în altele. Informația privind vizita premierului Pavel Filip la Bruxelles a fost reflectată neutru și echidistant. Într-o altă știre însă, care a inclus declarațiile lui Igor Dodon referitor la lucrările Summitului PaE, **Sputnik.md** a făcut uz de câteva tehnici de manipulare: **insistarea asupra unor opinii/declarații, care urmăresc a fi prezentate – prin repetare – drept fapte/adevăruri ca atare** („*Integrarea Europeană a Moldovei este egală cu zero*”); **manipularea cu ajutorul intertitlurilor** („*Dezamăgirea europenilor față de Chișinău este constantă*”, „*Moldovenii sunt manipulați — UE nu vrea să se extindă*”, sau „*Povețe pentru guvernare*”) și a făcut uz de **amestecul faptelor și opiniilor**.

Prime TV a folosit câteva elemente de manipulare informațională:

- **Informație falsă.** În una din știrile din 24 noiembrie, jurnalistul a menționat că Pavel Filip a avut o întrevedere cu Johannes Hahn, „*în care acesta a dat asigurări că Republica Moldova va primi AMF promisă până la sfârșitul acestui an*”, informație dezmințită printr-un comunicat al delegației UE.
- **Tehnica „șapului ispășitor” și/sau a dușmanului intern.** Într-o știre din 26 noiembrie, Prime TV a deplasat accentele punând nereușitele pe seama opoziției: „*Deblocarea AMF*”

*pentru Moldova ar trebui să fie o lecție politică pentru Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) și alte câteva partide de opoziție, care au transferat o luptă politică internă pe teren european”. Totodată, PAS, care a fost vizat direct în știre, **nu a beneficiat de dreptul la replică.***

Publika TV și **Canal 2** au avut în mare parte același conținut ca și **Prime TV**, iar elementele manipulatorii au fost aceleași, adăugându-se aici **trimiterea la surse și sondaje fără a menționa concret care sunt acestea:** „*Pavel Filip a spus că ultimele sondaje arată o creștere semnificativă a numărului de persoane care optează pentru integrarea țării în Uniunea Europeană*” (**Publika TV**); și **prezentarea unor informații false:** „*...statele PaE vor primi fără întârziere banii din AMF*” (**Canal 2**).

Jurnal TV a difuzat știri privind tematica monitorizată în buletinele informative din 24 și 27 noiembrie. Informația a fost prezentată selectiv, această televiziune axându-se mai mult pe critica guvernării și aproape exclusiv pe subiectul condiționalităților AMF. **Jurnal TV** a făcut uz de **tehnica trimiterii la surse imposibil de verificat și amestecul faptelor și opiniilor:** „*...Și unii experți economici spun că titlurile triumfaliste despre debursarea asistenței economice nu-și au locul în procesele actuale*”. Totodată, **Jurnal TV nu a oferit dreptul la replică** acestor persoane și/sau instituții (PDM și/sau Vlad Plahotniuc).

Majoritatea știrilor difuzate de **RTR Moldova** au fost neutre și echidistante. Totuși, **RTR Moldova** a citat oarecum selectiv sursele. Astfel, chiar dacă Pavel Filip și Johannes Hahn, Federica Mogherini sau Jens Stoltenberg au fost principalele surse și/sau actori ai evenimentului, aceștia nu au fost niciodată citați direct în știrile **RTR Moldova**, ci doar parafrazați, în timp ce Igor Dodon a fost citat direct.

Portalurile online **Ziarul Național**, **Deschide.md** și **Noi.md** nu au înregistrat abateri de la normele de scriere a știrilor. Toate cele trei instituții media au reflectat în detalii subiectul monitorizat. **Gagauzinfo.md** a omis subiectul.

Subiectul 5. Deschiderea Biroului de Legătură al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) în Republica Moldova (8 decembrie 2017).

<p>La 8 decembrie 2018, la Chișinău a fost inaugurat Biroul de Legătură NATO în Republica Moldova. La eveniment au participat Prim-Ministrul Republicii Moldova, Pavel Filip, și Secretarul General adjunct al NATO, Rose Gottemoeller. Acordul privind deschiderea Biroului de Legătură NATO în Republica Moldova a fost semnat încă în luna noiembrie 2016 de către Pavel Filip și Jens Stoltenberg, Secretarul General al NATO și a fost ratificat de Parlamentul Republicii Moldova în luna decembrie 2017.</p>

Monitorizarea s-a bazat în mare parte pe conținutul publicat sau difuzat de instituțiile media în ziua evenimentului, 8 decembrie 2017. Totuși, pentru a avea un tablou complet al subiectului monitorizat, a fost analizat și conținutul jurnalistic din ziua anterioară (7 decembrie), precum și din cea imediat următoare consumării evenimentului, 9 decembrie. Toate instituțiile media monitorizate au avut cel puțin o știre despre acest subiect. Unele din ele au admis încălcări ale normelor deontologiei și au prezentat subiectul cu elemente de manipulare informațională. Sub aspect calitativ, subiectul deschiderii oficiului NATO a fost unul din cele mai geopolitizate subiecte din cele monitorizate pentru acest raport. Unele instituții media au prezentat informația într-un context pozitiv, reflectând evenimentul ca pe un succes al guvernării (**Prime TV, Publika TV**) și/sau al țării în general (**Deschide.md**), câteva instituții media au reflectat-o într-un context exclusiv negativ cu accent pe „diabolizarea” NATO ca instituție (**Accent TV, NTV Moldova**), iar altele au reflectat subiectul neutru și echidistant (**RTR Moldova, Ziarulnațional.md, Noi.md**). Au existat și instituții media care au încercat cumva scoaterea evenimentului din context și prezentarea selectivă a informației, inclusiv a surselor (**Jurnal TV**).

Accent TV a prezentat evenimentul într-o manieră tendențioasă și l-a încadrat într-un context exclusiv negativ. Postul de televiziune a dedicat evenimentului dat 3 știri, care au ocupat aproximativ o treime din spațiul total al buletinului de știri. Au fost observate o serie de încercări de manipulare:

- **Tehnica sugestiei:** *„După ce ieri au adoptat modificările la Codul Audiovizualului, astăzi Pavel Filip și Adjunctul Secretarului NATO au tăiat panglica oficiului NATO la Chișinău. La ceremonia de inaugurare au luat parte mai mulți ambasadori, printre care cel al României și cel al SUA. Situația i-a nemulțumit pe membrii celui mai mare partid de opoziție din țară. După ce mai bine de un an socialiștii au protestat împotriva deschiderii oficiului de legătură, astăzi ceremonia de inaugurare oficială s-a desfășurat pe fundal de lozinci usturătoare adresate împotriva intervenției NATO în politica internă a Moldovei”.* Consumatorului de media i se sugerează că ar exista o legătură (cauzală) dintre deschiderea oficiului NATO și modificarea Codului Audiovizualului, prin care se vor impune anumite restricții pentru conținutul media produs de televiziunile din Federația Rusă; în acest sens principalii „vinovați” ar fi Occidentul și, mai ales, SUA și România („La ceremonia de inaugurare au luat parte mai mulți ambasadori, printre care cel al României și cel al SUA”). În același timp, PSRM ar fi singura instituție care luptă cu acest „rău”: „... Situația i-a nemulțumit pe membrii celui mai mare partid de opoziție din țară”.
- **Amestecul faptelor cu opiniile persoanele** ale jurnalistului: *„...astăzi ceremonia de inaugurare oficială s-a desfășurat pe fundal de lozinci usturătoare adresate împotriva intervenției NATO în politica internă a Moldovei”; „...pe această cale, socialiștii au anunțat că în anul 2018 se preconizează organizarea unui referendum național în cadrul căruia moldovenii vor decide asupra celor mai usturătoare și, potrivit lor, injuste decizii adoptate de guvernanți, printre care se va găsi și întrebarea care vizează deschiderea oficiului NATO la Chișinău”.*

- **Tehnica dușmanului extern:** O tehnică de manipulare prin care se încearcă să li se inducă consumatorilor media un sentiment de pericol care vine din afară (în acest caz, dușmanul extern fiind *NATO*), totodată sugerându-le că există altcineva care îi poate apăra împotriva acestui pericol (în acest caz, *PSRM*).
- **Selectarea părtinitoare:** Prin această tehnică, **Accent TV** a selectat în sondajul de tip *Vox populi* doar opinii dezaprobatoare sau negative: „*Am venit aici fiindcă știm că NATO este o alianță care conține unele principii care pot provoacă război. Noi considerăm că pentru Moldova, ca pentru un stat neutru, este foarte important să nu depășim acest fapt...*”; „*Nu vrem să repetăm soarta acelor țări ca Libia, Siria, Yemen... Nu vrem să participăm la genocid*”; „*Moldova a primit acei circa 100 mln euro pentru un atare pas, însă acești bani nu costă viața tinerilor noștri*”.
- **Lipsa dreptului la replică/opinie:** Chiar dacă Secretarul General Adjunct al NATO, Rose Gottemoeller, a fost una din sursele principale ale știrii, **Accent TV** nu a difuzat niciun citat direct al acesteia (cu toate că din imaginile filmate de operator rezultă clar că postul de televiziune a avut acces atât la evenimentul oficial, cât și la întâlnirea președintelui Igor Dodon cu Rose Gottemoeller). Au fost parafrazate atât declarațiile secretarului adjunct al NATO, cât și ale premierului Pavel Filip. Astfel, **informația a fost prezentată distorsionat și selectiv**, oferindu-se acces direct la o singură sursă.

NTV Moldova a difuzat două știri despre deschiderea Biroului de Legătură NATO cu un conținut și o abordare asemănătoare celor de la **Accent TV**. **NTV Moldova** a făcut **trimitere la surse și sondaje fără a menționa concret care sunt acestea**. „*Potrivit celui mai recent sondaj sociologic, 68% sunt categoric împotriva aderării la NATO*”; și a utilizat **tehnica generalizării**: „*Biroul de Legătură al NATO a fost inaugurat azi la Chișinău. Evenimentul a fost întâmpinat cu proteste din partea opoziției, dar și a cetățenilor care nu agreează apropierea țării noastre de acest bloc politico-militar*”. Atât **NTV Moldova**, cât și **Accent TV** s-au axat mai curând pe interpretarea evenimentului și a informației despre NATO decât pe o prezentare factologică.

Sputnik.md a prezentat evenimentul într-o manieră neutră, cu mici excepții. Această instituție media a evitat să includă declarații directe ale principalelor surse (cele ale Secretarului General adjunct al NATO, Rose Gottemoeller; și ale premierului Pavel Filip), utilizând în schimb un citat masiv din [declarațiile lui Igor Dodon](#).

Jurnal TV a deschis buletinul de știri din 8 decembrie cu un interviu „în exclusivitate” cu Secretarul General adjunct NATO, Rose Gottemoeller. Acest mod de ordonare ar putea să le producă telespectatorilor impresia că Secretarul General adjunct NATO, Rose Gottemoeller, ar fi venit la Chișinău în primul rând pentru a oferi un interviu televiziunii **Jurnal TV**, iar printre altele a participat și la deschiderea Biroului de Legătură NATO din țara noastră. În a doua parte a știrii, s-a vorbit despre deschiderea biroului NATO, cu accent pe misiunea acestuia și realizările la care va contribui această instituție. **Jurnal TV** a făcut uz de **tehnica omisiunii**, ignorând în totalitate

opinia/declarația oficială a Guvernului referitoare la deschiderea Biroului de Legătură NATO – știind că și premierul Pavel Filip a participat la eveniment.

Conținutul informației difuzate de [Prime TV](#), [Publika TV](#) și [Canal 2](#) a fost aproape identic, iar pe alocuri s-a repetat cuvânt cu cuvânt la toate trei instituțiile media. Totuși, informația a fost reflectată neutră și echidistantă, atât în ceea ce privește evenimentul oficial de deschidere a oficiului NATO, cât și în ce privește acțiunile de protest organizate de PSRM. De asemenea, a fost menționată și „îngrijorarea...” președintelui Igor Dodon „...în legătură cu deschiderea biroului NATO la Chișinău”.

[Deschide.md](#) a reflectat neutră evenimentul deschiderii Biroului de Legătură NATO la Chișinău. Totuși, și această instituție media a comis niște derapaje, făcând uz de **amestecul faptelor cu opiniile**: „*Partidul Socialiștilor, condus de facto de Igor Dodon...*”, „*Dacă acest lucru nu va fi făcut de actuala guvernare, biroul NATO va fi închis de Partidul Socialiștilor după ce va obține victoria în alegerile parlamentare din 2018*”, ***se grozăvesc socialiștii***”.

[Gagauzinfo.md](#) a publicat o singură știre în care a prezentat neutră și echidistantă informația, inclusiv menționând toate sursele implicate (Guvern, Președinție, reprezentant NATO). [Ziarulnațional.md](#) a prezentat informația obiectiv, neutră și divers, oferind tuturor actorilor vizați dreptul la opinie. Portalul [Noi.md](#) a publicat mai multe știri despre deschiderea Biroului de Legătură NATO, abordând subiectul într-o manieră neutră și echidistantă, cu unele mici excepții. Spre exemplu, în titlul unei știri, jurnaliștii [Noi.md](#) au **amestecat faptele cu opiniile**: „*NATO e de vină! Acces limitat pentru pietoni pe câteva artere din capitală*”.

[RTR Moldova](#) a difuzat două știri despre subiectul monitorizat. În prima din ele a prezentat informația referitor la evenimentul propriu-zis (deschiderea Biroului de Legătură NATO în Republica Moldova). În a doua știre a fost reflectat protestul organizat de PSRM cu ocazia evenimentului respectiv. Ambele știri au fost prezentate neutră și echidistantă. Toate sursele și punctele de vedere au fost reflectate. În ambele știri [RTR Moldova](#) a reflectat și opinia cetățenilor țării, prin *Vox populi*. Totuși, atât *Vox-ul* din prima știre, cât și cel din a doua a fost constituit doar din opinii negative despre NATO.

CONCLUZII

Mai multe instituții media monitorizate continuă să ignore normele de scriere a știrilor și reflectare a realității, difuzând sau publicând informații incomplete, tendențioase și/sau prezentate unilateral. Au fost identificate atât încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului cât și tehnici de manipulare informațională.

Televiziunile **Accent TV** și **NTV Moldova** au reflectat subiectele monitorizate într-un mod unilateral și tendențios, favorizând direct Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM). În multe cazuri, aceste instituții media au prezentat selectiv informația și declarațiile, nu au acordat dreptul la replică celor vizați în știri, au făcut uz de amestecul faptelor și opiniilor și au apelat în câteva cazuri la tehnica dușmanului (intern sau extern).

Posturile **Publika TV**, **Prime TV** și **Canal 2** transmit în mare parte același conținut de știri, favorizând în multe din reportaje Partidul Democrat din Republica Moldova (PDM). În știrile acestor televiziuni au fost constatate tehnici de manipulare și încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului: etichetarea, lipsa dreptului la replică, amestecul dintre fapte și opinii, trimiterea sau menționarea unor surse imposibil de verificat, tehnicile informației primare și a „șapului ispășitor”.

La **Jurnal TV** s-au înregistrat elemente de prezentare selectivă a faptelor, lipsă de echilibru și lipsa dreptului la replică.

Sputnik.md a omis unele subiecte relevante de pe agenda zilei, nereflectându-le în știri. Ceilalți au prezentat neutru și echidistant evenimentele monitorizate.

Problema comună identificată în cazul majorității instituțiilor monitorizate a fost faptul că jurnaliștii ignoră cu bună știință (sau inconștient) principiul acordării dreptului la replică persoanelor vizate în știri în context negativ.

RECOMANDĂRI

Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA), în baza art. 4 din Codul Audiovizualului, ar trebui să se autosesizeze și să inițieze monitorizarea posturilor TV despre al căror conținut primește semnale că difuzează informații manipulative, pentru a constata abaterile de la legislație și a aplica sancțiuni.

Editorii posturilor TV sunt îndemnați să supravegheze conținutul editorial pentru ca acesta să corespundă misiunii presei de a informa publicul și de a relata corect realitatea, nu dorinței cercurilor politice de a-și promova interesele și a distruge adversarii.

Reporterii sunt îndemnați să relateze de pe teren toate faptele relevante, echidistant și cu verificarea informațiilor, nu selectiv și unilateral.

Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media, pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipuloare.